

M. Petrus de Benešov

Nechutová, Jana (editor)

**Utrum pro reformanda : quaestio disputationis de quolibet Pragae
anno 1416 habitae**

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
1973, vol. 22, iss. B20, pp. [101]-123

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106610>

Access Date: 28. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
provides access to digitized documents strictly for personal use, unless
otherwise specified.

M. PETRI DE BENEŠOV

UTRUM PRO REFORMANDA

Quaestio disputationis de quolibet Praegae anno 1416 habitae

EDIDIT JANA NECHUTOVA

Praefatio

Quaestionem „Utrum pro reformanda in ecclesia Cristi unione“, quam primum nunc editam lectori in paginis sequentibus proponendam esse statuimus, Magister Petrus de Benešov in disputatione de quolibet Universitatis Pragensis a M. Simone de Tišnov anno 1416 habita egit. Quam viri docti historia dignam memoriaeque prodendam merito ducunt: defendens enim Wyclifi articulum „Decime sunt pure elemosine“ probat Petrus necessitatem evangelicae paupertatis clericorum necnon et ius potestatemque auferendi a clero bona temporalia, et, res notabilior, pro argumentis suis plurimis Magistro Universitatis Parisiensis Mathiae de Janov gratiam debet. Quapropter in hac quaestione facile apparet auctores bohemiae reformationis fructum e sententiis iudiciisque insignis praedecessoris illius cepisse, qui tunc non modo oblivioni traditus non erat, quin etiam a Hussitis adhibitus, aequae ac Wyclif, usui esse potuit postulationibus ad emendationem ac correctionem ecclesiae societatisque humanae spectantibus defendendis. (M. Petrus opere potissimo M. Matthiae de Janov, „Regulis Veteris et Novi Testamenti“, usus est, et quidem tractatu „De ecclesia“ — 1. III, tr. IV.)

Textum quaestionis nostrae in quattuor codicibus scriptum invenimus, quos, lectionibus inter se comparatis, sic ordinare decrevimus:

F — codex Bibliothecae Universitatis Pragensis IV F 25, fol. 157r–165v,

G — codex Bibliothecae Universitatis Pragensis III G 8, fol. 104r–110v,

M — codex Bibliothecae Universitatis Brunensis Mk 102, fol. 206r–215r,

V — codex Vindobonensis (Bibliotheca Nationalis) 4002, fol. 6r–12r.

(In rebus graphicis autem lectionem codicis **M** secuti sumus.)

In notis criticis conabamur omnes lectiones discrepantes notare, nonnullis tamen perspicuis atque mediocribus scribarum mendis et rebus graphicis exceptis. Adnotationes marginales indice marginalium (vide p. . .) continentur.

Omnia, de quibus in hac praefatione quam brevissime locuti sumus, in praefatione bohémica („Předmluva“) uberius tractantur.

Předmluva

Kvestie „Utrum pro reformanda in ecclesia Cristi unione“ byla přednesena M. Petrem z Benešova na kvodlibetu M. Šimona z Tišnova.¹ Pramenem našich znalostí o tomto universitním aktu z r. 1416 jsou jednak přípravná akta kvodlibetářova, zachovaná (spolu s akty kvodlibetu Husova) v kodexu knihovny Národního muzea v Praze, sign. V C 42, fol. 55r až 146v, jednak několik porůznu zachovaných kvestií, jež pro Šimonův kvodlibet stejně jako pro kvodlibety ostatní kriticky sebral J. Kejř.² Kolem Šimonova kvodlibetu vzniklo více různých dohadů a s konečnou platností vyřešil jeho problém teprve B. Ryba.³ Díky jemu máme dnes správnou představu o průběhu aktu a jsme seznámeni s jeho různými jednotlivostmi, např. s úvodní kvestií.

Za tuto „questio principalis“ byla dlouho považována právě kvestie „Utrum pro reformanda“, ačkoli jeden z jejích rukopisů (UK Praha IV F 25) přímo dosvědčuje autorství Petra z Benešova. Teze Petrova výkladu čteme ve zmíněné příručce kvodlibetáře z kodexu knihovny Národního muzea V C 42 na fol. 109r–113r, jeho plné znění se dochovalo ve čtyřech rukopisech, o nichž bude řeč dále.

Kvestie je pozoruhodná tím, že se podobně jako řada jiných projevů téhož kvodlibetu (viklefské vystoupení M. Martina z Prahy nebo protiutrakvistická kvestie „Utrum probari potest“) zabývá tematikou pro svou dobu vysoce aktuální. Petrova kvestie je vedena jako obhajoba 18. článku Viklefova „Decime sunt pure elemosine“. Autor ji postavil na traktátu M. Matěje z Janova „De ecclesia“, který je součástí Matějových „Regulae Veteris et Novi Testamenti“ (kn. III., tr. 4.). Tuto skutečnost zjistil J. Prokeš, který podal rozbor kvestie a některé paralely s Janovovým dílem.⁴ O významu Šimonova kvodlibetu, pro jehož myšlenkovou náplň je Petrův projev spolu se zmíněnou kvestií M. Martina z Prahy podstatný, říká J. Kejř: „M. Šimon, tehdy ještě jeden z čelných bojovníků husitské strany, naplnil svůj kvodlibet tematikou tak ostře proticírkevně zaměřenou, ve které hlavním motivem byly útoky na instituci papežství a jeho svrchovanou moc a na církevní jmění, že se jeho disputace stala ze všech známých kvodlibetů vůbec nejradikálnějším projevem aktuální kritiky církve.“⁵

Kvestie M. Petra z Benešova je však významným pramenem k husitskému myšlení své doby i svými výpůjčkami ze spisu předhusitského autora M. Matěje z Janova. Ukazuje nám, že dílo tohoto Husova předchůdce bylo stále živé a že, ačkoli Hus sám znal Janova poměrně málo, Husovi spolupracovníci, žáci a pokračovatelé (vedle Petra z Benešova víme o důkladných excerpcích Matěje z Janova např. u M. Jakoubka ze Stříbra

¹ V tomto výkladu vycházím především z publikace J. Kejře, *Kvodlibetní disputace na pražské universitě*, Praha 1971, zvl. str. 97–101, kde je uvedena další literatura.

² V dokumentačním oddíle citované publikace, str. 149–158.

³ *Kvodlibet Šimona z Tišnova*, *Listy filologické* 1948, str. 177–186.

⁴ *Kvodlibet Šimona z Tišnova*, *Časopis Matice Moravské* 1921, str. 25–51; Prokeš ovšem nemluví o Petrovi z Benešova, ale o Šimonovi z Tišnova, neboť ještě považuje náš text za kvodlibetářovu „questio principalis“.

⁵ O. c., str. 100–101; srov. porůznu ve spise téhož autora, *Stát, církev a společnost v disputacích na pražské universitě v době Husově a husitské*, Praha 1964.

nebo u Mikuláše z Drážďan) využívali Matějových myšlenek a formulací k argumentaci pro nyní už skutečně husitskou ideologii, již Matěj sice na konci 14. století pomáhal připravovat, ale k jejíž podobě z r. 1416 sám dospět ještě nemohl a snad by ani dospět nechtěl. — V naší kvestii poskytl Janov Petrovi z Benešova materiál ke zdůvodnění oprávněnosti a potřeby evangelické chudoby kněžstva a toho, aby bylo zbaveno majetku, který vede ke světskému panování. To je, jak víme, jeden z hlavních postulátů Viklefových. Petr tedy obhazuje Janovovými slovy Viklefovy myšlenky. Prokeš⁶ konstatuje, že zrušení kněžského panování není v této kvestii konečným cílem, nýbrž prostředkem k cíli, jímž je, zcela v duchu Matěje z Janova, jednota církve. Zde jsme u jádra systému Matějova, u jeho unio-nismu, který je výsledkem jeho filosofického realismu a podkladem pro jeho eklesiologii a nauku o svátostech. Vidíme, že tato nosná idea Matěj-ova je jednou z těch nauk českého domácího reformního hnutí, které tvoří most k přijetí viklefismu: neboť i z Janova je koneckonců možno vyvodit, že v zájmu jednoty církve je nutná sekularizace kněžského majetku.

*

K práci na edici tohoto textu jsem vyšla z údajů J. Kejře v dokumentačním oddíle jeho publikace „Kvodlibetní disputace na pražské univerzité“.⁷ Kejřův záznam zní takto:

Fol. 109—113a (tzn. teze v kvodlibetářově příručce — rukopis KNM V C 42) *Utrum pro reformanda in ecclesia Cristi unione necesse est clerum renunciare omnibus, que possidet, in affectum et effectum et sequi Cristum in ewangelica paupertate.*

1) Autor: Petr z Benešova

2) Rukopisy: Praha UK III G 8, fol. 104a—110b (. . . . . G)
 Praha UK IV F 25, fol. 157a—165b (. . . . . F)
 Brno-Mikulov 102 (dř. II. 123), fol. 206a—215a (. . . M)
 Nationalbibliothek Wien 4002, fol. 6a—12a⁸ (. . . . V)

Měla jsem tedy k dispozici čtyři uvedené rukopisy (s výjimkou brněnského-mikulovského všechny pouze ve fotokopiích). Z praktických důvodů jsem pořídila základní opis z brněnského kodexu Mk102 a má edice se tudíž přidrží jeho grafické podoby. Po kolaci dalších rukopisů jsem dospěla k závěru, že podle spolehlivosti a úplnosti je rukopisy třeba seřadit v tomto pořadí: F, G, M, V.

Čtení jsem pak rekonstruovala podle rukopisů v uvedeném pořadí, foliace je uvedena podle rukopisu F.

Textový aparát se snaží zachytit všechna různočtení kromě jevů ryze grafických a zřetelných písařských chyb. Mimoto v textu vynechávám a nezaznamenávám ani v kritickém aparátu časté „etc.“ na koncích odstavců a nechávám stranou nepodstatná různočtení uvozovacích partií při citacích (např. *Joh. III°*, *Joh. 3*, pouhé *Joh. apod.*) Text přepisují podle

⁶ O. c., str. 46—47.

⁷ Str. 154—155.

⁸ Dále uvádí Kejř u svého záznamu vyčerpávající odkaz na literaturu k naší kvestii.

„Pravidel pro transkripci latinských rukopisných textů“, která byla vypracována na pŕdĕ I. tř. bývalé České akademie věd. Na místech, kde se texty rukopisů odlišují graficky, dávám, jak bylo řečeno, přednost variántĕ kodexu M. Jména citovaných autorů a biblických knih, uvedená písaři ve zkratkách, vypisují většinou in extenso.

V soupisu marginálií vynechávám častĕ „nota“ a pak údaje a číslovky, které mají pouze sledovat postup vlastního textu (např. „conclusio“, „correlarium“, „articulus“, „1^m“, „2^m“, „1^a“, „2^a“, „1°“, „2°“ atd.) a odkazy na biblická místa, pokud jsou již uvedeny v textu samém.

157r Utrum pro reformanda in ecclesia Cristi unione necesse est clerum abrenunciare omnibus que possidet in affectu et effectu et sequi Cristum in ewangelica paupertate.

Responsurus ad hanc questionem primo ponam brevem protestacionem, deinde questionem in duos distinguam articulos. — 5
Protestor igitur coram domino Ihesu crucifixo, quod in hiis dictis meis dicendis in posterum non intendo ea, que Cristus Ihesus et sui apostoli plantaverunt aut sancti doctores Domino prestante incrementa rigarunt, evellere, sed magis promovere ea, que unitati gratissime ecclesie Cristi efficiunt Ihesum obpugnando, quod, 10
si hiis dictis meis, quod absit, aliquid ewangelice veritati contrarium admiscerem, paratus sum, doctus a quocumque viro ewangelico, id emendare humiliter et retractare et habere pro non dicto.

Ista protestacione stante parciendo hanc questionem in duos 15
articulos animadvertite, quod primus erit de venusta ecclesie Cristi unione et de hiis, que efficiunt et promovent huiusmodi unitatem, secundum erit de hiis, que dictam ecclesie unitatem impediunt et deformant, et de modo reformacionis eiusdem.

Quantum igitur ad primum articulum, noto, quod quamvis 20
ecclesia Cristi multipliciter in scripturis capiatur, quantum tamen sufficit ad proposicionem, tripliciter capitur ecclesia Cristi. Primomodo ecclesia Cristi est universitas electorum viancium, ad²⁾ domini Ihesu Verbi caro facti conformitatem, prout possibile est,

157v vivencium; et sic ecclesia capitur in simbolo Anastasii ad / ecclesiam viancium contrahendo. Secundomodo ecclesia Cristi est universitas electorum viancium, ad domini Ihesu Verbi caro facti conformitatem actu vel potencia finaliter, prout est possibile, vivencium, secundum quem modum multi predestinati secundum presentem iniusticiam difformiter Cristo Ihesu viventes dicuntur ecclesia Cristi; et sic ecclesia Cristi Matthei XIII° dicitur esse similis thesauro abscondito in agro, cum nemo²⁾ viatorum sciat se amore vel odio esse dignum. Treciomodo ecclesia Cristi est universitas viancium sub cultu unius veri Dei unicum religionem cristianam profitencium, et secundum hoc omnes cristiani boni et mali, presciti et predestinati dicuntur ecclesia Cristi, dummodo caractere cristiano extrinsece sunt insigniti; et sic ecclesia Cristi Matthei ubi supra³⁾ dicitur esse similis sagene mis-

se in mare ex omni genere piscium congreganti. Et hiis tribus
 accepcionibus utar mixtim in ista questione. 40

Secundo noto, quod sicut unicus⁴ est Christus, caput ecclesie
 secundum Apostolum Ephesorum 1°, Verbum caro factum, sic
 est unica, simplicissima et suprema veritas, *via^b regia et strata
 publica* in scripturis *nuncupata, et^c ipsa est veritas vite et
 doctrine Cristi Ihesu* in Cristo Ihesu nobis incarnata et proposita 45
 ad imitandum iuxta illud Matthei XVII „hic⁵ est Filius meus di-
 lectus, in quo michi bene conplacui, ipsum audite“. Et ipsa est
 regula convenientissima, sanctissima atque summa ratio et sum-
 mum bonum, ad quod omnis homo est conditus et creatus — Ge-
 nesis 1° „faciamus⁶ hominem ad ymaginem et similitudinem 50
 nostram“, estque metrum et mensura infallibilis et ydonea cui-
 bet cristiano ad se et suos doctores aut consiliarios discernendum
 in casu, quo contingit ipsis diversa docere aut consiliari, simpli-
 citatem sanctorum distrahendo.

Ex quo sequitor correlarie, quod omnes doctrine, consilia et 55
 mandata superiorum, omnes revelaciones, actus et cogittaciones
 hominis cristiani sunt per istam regulam unicam mensuranda,
 et omnia isti regule contraria sunt respuenda. Ipsa enim est regu-
 la, secundum quam spiritus Ihesu et spiritus Bellial, spiritus
 veritatis et spiritus mendacii sunt discernendi et probandi. Ne 60
 unum pro reliquo acceptemus, hinc scriptum est „karissimi,⁷ no-
 lite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt.
 Multi enim pseudo exierunt in mundum“ — 1^a Iohannis 4°. —
 Secundo sequitur correlarie, quod de necessitate salutis non aliter 65
 est tenendum, docendum cristifidelibus de VII sacramentis
 ecclesie, de clavibus, officiis et censuris ecclesie, de moribus, ri-
 tibus et cerimoniis, iuribus, libertatibus et sacris rebus ecclesie,
 de veneracione reliquiarum, de obediencia prelatorum, de indul-

158r genciis, de ordinibus / et religionibus, nisi secundum iudicium,
 conforme prime veritati et regule supradicte. — Tercio sequitur, 70
 quod omnis ^d*multiplicitas accidantalis* mandatorum hominum et
 doctrinarum a lege Cristi adventicia cum auctoritate obligationis
 ad mortalem culpam in ecclesiam Cristi introducta et promulgata
 aut videtur prorsus inanis et nociva aut contraria unice et supre-
 me veritati supradicte, tum, quia ista regula suprema est omnino 75
 et omnifarie sufficiens populum cristianum gubernare per spi-
 ritum Ihesu inhabitantem, qui⁸ docet homines omnem veritatem,
 tum, quia, iam ut apparet, hiis multiplicatis et in medium eccle-
 sie productis Christus Ihesus videtur non sufficere ad salutem
 credentibus cum hiis, que ipse et sui apostoli fienda sanxerunt, 80
 sed iustificacio quedam alia, congregata ex doctrinis huiusmodi
 hominum et observanciis, habetur compendiosior ad salvandum,
 prout questuosi ypocrite predicant, quoniam secundum eosdem
 non est iusticia, salus et unio caritatis nisi secundum observan-
 cias hominum supradictas, sicut hic patuit per consilium docto- 85
 rum anno Domini M^oCCCCXIII huius universitatis, propter quod
 magnis Dei preceptis in oblivionem datis et quasi abolitis nova

sua recenciaque inventicia sollempnisant necessitatemque salutis
 conpendiosam simplicibus in ipsis predicant et acclamant, quo-
 rum multitudine nomen Crucifixi ductum est in abusum factum- 90
 que in cristianis quasi alienum aut tale quasi ipsum non sit uni-
 cum datum sub celo hominibus, in quo salus fieri oportet. ^(e)Diri
 autem notanter „multiplicitas accidentalis“, id est secundum
 adinventiones hominum, sine quibus prius ecclesia in apostolis
 et episcopis bene stabat.) ^(f)Per hoc autem non inpugno necessa- 95
 riam et moderatam expressionem positionemque statutorum per
 ordinarios gubernatores ecclesie, solum ad edificacionem manda-
 torum Dei, per que nichil de novo addunt, sed solum exprimunt
 magis in speciali populis tenenda, que alias in communi regula
 supradicta sunt ad plenum posita et intellecta. 100

Tercio noto, quod sicut^{g)} unicusest Christus, unica veritas sup-
 rema, sic est unicus populus sub unica religione collectus (que^{h)}
 religio alias dicitur apostolica, grece vero ecclesia catholica supra
 descripta), que quidem religio non aliud in veritate est, nisi re-
 gulata religio, id est populus supradicta regula suprema regulatus 105
 et restrictus. ⁽ⁱ⁾Et hic est populus cristianus immediate supradicte
 regule et supreme veritati innixus, multipliciter in scripturis
 commendatus. Hinc scribitur Deuteronomio 4: ^{k)}„Hec⁹ est,“ in-
 quit, „vestra sapiencia et intellectus coram populis, ut audientes

158v *universi precepta Dei / dicant: En populus sapiens et intelligens, 110*
gens magna. Nec est alia nacio tam grandis, que habeat deos
appropinquantes sibi, sicut adest nobis Deus noster.“ Et Paulus
apostolus Ephesorum II°: „Fratres,¹⁰ iam non estis hospites et
advene, sed estis cives sanctorum et domestici Dei, superedificati
ipsi summo angulari lapidi, Cristo Ihesu.“ Item Petrus in cano- 115
nica sua 1^a Petri 2°: „Vos,“¹¹ inquit, „estis genus electum, regale
sacerdocium, gens sancta, populus acquisitionis, ut virtutes eius
annunciatis, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen
suum, qui aliquando non populus Dei, nunc autem populus Dei,
qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam con- 120
secuti.“ Beatus quoque Iohannes enigmatibus fulgorem cristiane
religionis operiens dicit Apokalipsis 21: „Et¹² ego Iohannes vidi
civitatem sanctam, Ierusalem novam, descendentem a celo a Deo,
paratam sicut sponsam ornatam viro suo. Et audivi vocem mag- 125
nam de throno, dicentem: Ecce thabernaculum Dei cum homini-
bus, et habitabit in eis, et ipsi populus eius erunt et ipse Deus
cum eis erit eorum Deus.“

Quarto noto, quod unio ecclesie Cristi est duplex, scilicet^{l)} in-
 trinseca et extrinseca. Unio intrinseca ecclesie est similitudo in
 spiritu electorum in unius moris vinculo pacifico usque ad cor 130
 unum et animam unam copulatorum, unio vero extrinseca eccle-
 sie Cristi est similitudo iocunda possibilis ad extra in rebus et
 operacionibus ad similitudinem unitatis intrinsece formata, ut
 est similitudo in cultu uno, in moribus, ritibus, habitu et usque
 ad novissimas res temporales. De quibus dicitur Actuum 4 „mul- 135
 titudinis¹³ autem credencium erat cor unum et anima una“

(quoad primum) „et erant eis omnia communia, nec aliquis quitquam suum esse dicebat“ (quoad secundum).

Istis sic stantibus sit conclusio ista: Tota unio ecclesie Christi tam intrinseca uam extrinseca dependet a Christo Ihesu et spiritu eius. 140

Probatum sic: Solus Christus est causa unionis ecclesie intrinsece et extrinsece, igitur tota ecclesie unio dependet a Christo Ihesu et spiritu eius. Consequencia tenet ex eo, quia idem^{m)} est dependere et antecedens probatur sic: quia *solius Christi Ihesu opus principale est in unum colligere et congregare ipso attestante (qui ait „qui¹⁴ non colligit mecum, dispergit“*, „quotquot¹⁵ autem alii venerunt aliunde, sunt fures et latrones“) igitur conclusio vera. 145

Correlarium primum: Ubicumque inter cristianos fit unio intrinseca, maior et firmior similitudo caritatis, tanto maior ad extra fit similitudo morum et habituum et communicatio maior omnium rerum secundarum et econverso, quamvis non ubique 150

159r opere hominum, id est voto, pacto / et iuramento, sicut fit in falsis fratribus, sed opere precise mutue caritatis et dileccionis. — Secundum: Nullusⁿ⁾ alius potuit unicam religionem fundare aut unum populum facere quam ipse dominus Ihesus crucifixus, 155

qui potuit et voluit populos diversos sic in unum colligere intrinsecam unionem supradictam in ipsis operando, sicut scriptum est „volo,¹⁶ Pater, ut ipsi sint unum, sicut et nos unum sumus, ego in eis et tu in me, ut sint in unum consummati“. — 160

Tercium, quod sequitur ex isto: Fatuum et impertinens est cuicumque puro viatori aliquam privatam religionem ex novo fundare, pacto votoque aut iuramento ad communicationem privatam in ritibus, moribus, habitu et statutis beneficencie rerum ad extra quosque posteros obligare, nisi unitatem intrinsecam supradictam, quam solus spiritus Ihesu efficit, possit efficere in eisdem, que est unionis extrinsece morum, consuetudinum et beneficencie rerum ad extra causativa. — Quartum: Videtur^{o)} 165

repugnare in populo cristiano esse multas regulas et religiones et nominare eas singulariter aut intitulare eas alicui alteri homini puro, quam ipsi domino Ihesu Christo, quoniam hoc apostoli non fecerunt. Non enim sibi, sed fratri mortuo Christo Ihesu populos ascripserunt. Hinc scriptum est 1 Corinthiorum 1°: „Significatum¹⁷ est michi de vobis, fratres, qui estis Cloes, quia contentionem sunt inter vos. Hoc autem dico. quod unusquisque dicit 175

»Ego quidem sum Pauli, ego autem Appollo, ego autem sum Cephe, ego autem Christi«. Divisus est Christus? Nuncquid Paulus mortuus est pro vobis? Aut in nomine Pauli baptisati estis?« Et simile habes infra capitulo II° per totum, et simile habes in Actibus apostolorum in multis locis. — 5^m: Omnis^{p)} multiplicitas 180

accidentalium societatum, fraternitatum atque religionum parcialium in Dei ecclesia privatarum, que quovismodo distrahit ecclesie unionem vel dat occasionem distrahendi communionem cristianam, omnis talis multiplicitas adventicia videtur esse superstitiosa et nociva communitati ecclesie, et ergo esse diminuenda 185

aut exstirpanda a Dei populo, quantum est possibile, et unitas Christi Ihesu intus et foris videtur esse summis studiis reformanda, sicut scriptum est „ecce¹⁸ quam bonum et quam iocundum habitare fratres in unum“. Si¹⁾ enim quis cupit intelligere, quantum supradicta multiplicitas officit ecclesie sacrosancte, cogitet 190 aput se, si in aliquo conventu fratrum sit divisio ita, quod quidam fratres seorsum sibi faciant statuta et adinventiones singulares, et alii similiter constituti e regione in eodem conventu, et tercii similiter, et quilibet istorum super alios suas ce-

159v rimonias et doctrinas magnificantes / et per hoc alios sibi so- 195 ciantes, nonne illa religio vel conventus male staret et unitas fratrum per hec tota esset deturpata et destructa? Ita conformiter de presenti unica religione cristiana tot iam et tantis diversis hominum adinventionibus preter primariam Christi Ihesu institutionem adimpleta distrahencium ad se populos cristianos. 200

Secunda conclusio: Maxima et perfectissima unio ecclesie est. Probatur sic: Cristus Ihesus, a quo et spiritu eius tota ecclesie dependet unio, maxime et perfectissime est ecclesie sue unitus, sed non alio nisi perfectissima et maxima unione, igitur maxima et perfectissima unio est ecclesie. Consequencia tenet, et minor 205 nota est, maior vero est conclusio prima. Igitur conclusio vera.

Correlarium primum: unitas²⁾ ecclesie nuncquam potuit aut poterit per quemquam cassari; sicut namque non potest scindi Cristus, sic nec unitas ecclesie sue, que intrinsece causatur ab unitate Christi et spiritu eius. Hinc scriptum est „vobiscum¹⁹ sum 210 usque ad consumationem seculi“ Matthei ultimo. — Secundo sequitur, quod omnes³⁾ heretici non diviserunt ecclesiam Christi, sed ipsi divisi sunt ab ecclesia Christi, ipsa una et integra remanente. — Tercio sequitur, quod propter⁴⁾ modernum scisma admissum per ypocritas non est divisa ecclesia sanctorum, sed 215 multitudo ypocritarum prius divisa a Cristo Ihesu postea inter se et ab ecclesia Christi est divisa, que multitudo ipsam ecclesiam nitebatur deducere in malum statum, puta ad amorem huius mundi per ipsorum pompam et superbiam excessivam, per avariciam insaciabilem, per sequelam voluptatum irrefrenatam et 220 per recessum a sequela Christi in ewangelica paupertate. Non⁵⁾ enim ex eo factum est scisma hoc, quod dilexissent Christum et suam ecclesiam, sed ideo, quia seipos amaverunt et hunc mundum, sicut hoc apparet ex re gesta et accidentibus singulis, ex quibus hoc scisma effecerunt. Sed⁶⁾ quia ypocritarum huiusmodi 225 dissimilium Cristo nimia fuit multitudo in ecclesia Christi multiplicata, ita quod loca insignia et gradus summos obtinebant nimium, ut locuste condensati, mulier²⁰ quoque stulta et clamorosa plenaque illecebris super sellam se posuerat in excelso urbis loco, suo fornicario longe lateque prostituto et distento, et sanctorum ecclesia est et fuit ad pusillum cum^{x)} Cristo in Deo abscondita et dispersa secundum apparenciam et coram oculis nostris, non autem coram oculis dulcissimi Ihesu et eius aquillarum²¹ exspectancium tempus, cum datum eis fuerit corpus, con-

- 160r *gregari, inde est, quod multis et fere omnibus apparebat, quod* 235
ecclesia Cristi / sit divisa et quod scisma factum sit in ecclesia
sanctorum in vulgus, quod sic prodiit et ita creditur et publice
proclamatur. — Quarto sequitur, quod hoc^{y)} scisma non est in
dampnum et iacturam ecclesie Cristi, que spiritu suo habundat, 240
sed magis utile fuit volente^{z)} et faciente hoc domino Ihesu
Cristo, quatenus sic carnes magne fornicarie nimium iam et diu-
tine luxuriate siccine dividantur et discerpantur divina iusticia
vindictam suam in ea exercente, ecclesia sanctorum semper ma-
nente in solida unitate, et ut^{A)} per hoc velocius regnum Anti-
cristi veritatis pertranseat^{B)} filii iniquitatis, „hominis²² peccati, 245
filii perdicionis, qui extollebatur super omne quod dicitur Deus,
aut quod colitur ita ut in templo Dei sedeat ostendens se tam-
quam ipse sit Deus“, „cuius²³ adventus fuit secundum operacio-
nem Sathane in omni virtute, signis et prodigiis mendacibus et 250
in omni seduccionem iniquitatis“, ^{C)}brevienturque²⁴ dies periculosi
propter electos Dei fiatque^{D)} iterum congregacio²⁵ electorum
a 4 ventis celi, et ita unum²⁶ ovile et unus pastor sollemniter re-
formetur, tolleturque de medio multitudo ypocritarum supra-
dicta, qui sancta sanctorum diutine conculcaverunt, fraudulen- 255
ter²⁷ in Dei testamentum simulantem, abstuleruntque iuge sacri-
ficium et dederunt abhominacionem in desolacionem stantem in
loco sancto, utque maxime cristiani carnales incorporati huic
seculo sub nomine cristiano, et primum clerici^{E)} et ypocrite sa-
cerdotes, detegerentur, et meretrix magna dudum cum²⁸ regibus 260
fornicata nudaretur et manifesta esset ignominia eius et filius
iniquitatis procus eius dudum prius simulatus et omni fulgore
deitatis coopertus (et ipse Anticristus mysticus) revelaretur²⁹
occidereturque spiritu oris Ihesu Cristi. — Quinto sequitur, quod
stante quacunque scissione et divisione sacerdotum, prudens^{F)} 265
et fidelis Cristo Ihesu populus cristianus, Spiritu sancto potenter
unitus si esset, nullomodo ad invicem ad scissionem suorum
graduatorum sacerdotum scinderetur, neque ita hostiliter contra
se invicem insurgerent cristiani pro eo, quod sacerdotes eorum
ad invicem contendunt et disceptant, sed magis tenaciusque uno
co suo proprio capiti Cristo Ihesu immediato unirentur, non 270
magna sollicitudine agittati et timore de instrumentalibus capi-
tibus atque iam carnis in ipsorum contencione vel scissione,
dummodo ipsorum caput aureum, fidele et unicum semper in-
concussum bene stet, Filius Dei unigenitus, Ihesus Kristus. —
Sexto sequitur, quod duobus contendentibus pro papatu aut 275
qualicumque ecclesiastica dignitate utilius et salubrius est Dei
populo neutri operam dare quam uni adherere et alterum quo-
- 160v *vismodo expurgare unitatem ecclesie conscindendo. / — Septimo*
sequitur, quod acceptare cruciatam vel quascunque concessionem
fictas indulgenciarum a pena et a culpa ab uno contendencium 280
pro papatu pro alterius et sibi adherencium occisione et destruc-
cione est veritati, vite et doctrine Cristi contrarium, unionis
mutue destructivum et per consequens a Cristi fidelibus non

acceptandum. — Octavo sequitur, quod duobus contendentibus pro papatu et sua contencione ecclesiam Dei pro posse scindentibus utile, sanctum et salubre esset populo Dei in unum in caritate congregato utrique causam dissensionis precipere, bona ea, pro quibus est contencio, auferendo et ipsos ad sequelam Christi in ewangelica paupertate et suorum apostolorum reducendo. — Nono sequitur: Rogare pro unione ecclesie ad istum sensum, ut scilicet sit unum supremum caput spirituale, pollens bonis temporalibus, auctoritate et potestate sine impedimento extrinseco ipsum inquietante, est sanctis Dei, quibus datum est nosse misteria Dei, ceteris autem in parabolis ridiculum, rogare autem pro unione ecclesie ad istum sensum, ut fideles in ecclesia habeant idem velle, idem sapere in Cristo et ut multitudinis³⁰ credencium sit cor unum et anima una in unicaque veritate suprema supradicta sint consentanei et conformes, sic rogare pro unione ecclesie est quid utilissimum, optimum, Deo placens et opus perfectum. — Et tantum dixerim de articulo primo. 300

Quantum ad 2^m articulum, quem pono pro quesito, noto primo, quod ponitur in titulo questionis „utrum pro reformanda unione ecclesie“, quod „reformare unionem ecclesie“ est universitatem electorum vianciam potentia, veritate vite et doctrine Christi regulatam ad veritatem actualem reducere. Tunc autem ymaginatur debere fieri ista reformacio, cum ypocrite carnales, huius mundi amatores, rectores populorum in supremis sedibus ecclesie in nomine suo locati *saltem*^{G)} *pro maiori parte de medio ecclesie* per spiritum Ihesu evellentur et auferentur proicienturque³¹ *supra universam faciem terre sicuti stercus et super omnes montes Israel* ex eo, quod impudice seipsos^{H)} *ingesserant ad cathedras et prima loca ecclesie, ducti spiritu huius mundi, id est avaricia et ambicione carnis, et ad sedes et ad loca ipsorum sancti et humiles locabuntur non sibimet honorem vendicantes, sed ob humilitatem et virtutem vocati in idipsum, non*³² *que sua sunt, sed que*^{I)} *Cristi sunt, querentes, omnia*³³ *huius mundi sibi detrimentum et tamquam stercora arbitantes.* 315

161r / Secundo noto, quod tunc unio ecclesie dicitur reformata, cum quodlibet membrum ecclesie manet in suo statu honesto compositum, exercens sibi debitum officium ordinate, unum alterum in suo negocio non supergrediens, sed mensura sua potestatis et auctoritatis sibi tribute et honoris est contentum, *unicuique*,^{K)} *quod suum est, reddens secundum Apostolum „cui debitum, debitum, cui honorem, honorem, cui vectigal, vectigal“*, legitime in suo gradu suum debitum officium iuxta debitum sue vocationis exsequendo, *inquirens non que sua, sed que Christi sunt, cui se destinavit ad militandum.* Oppositum autem istorum deformat unionem ecclesie sanctosancte et officit eidem. 320 325

Ex quo sequitur correlarie, quod illi^{L)} *non modice conturbant ecclesie sancte unionem, qui distincta officia et operationes legitime in ecclesia confundunt et variant, aliena curiose pro se vendicantes et que sunt propria non curantes vel eominus ad-* 330

vertentes, *verbi gracia cum pape, episcopi, sacerdotes et clerici, derelinquentes verbum Dei et curam pastoralem ipsis iniunctam, implicant seipsos varie secularibus negociis et secuntur curias divitum huius mundi et magnatorum, aut, obmittentes curam sibi iniunctam animarum, gerunt strenue curam clientum, pecudum et porcorum et congregandarum diviciarum, vel, postponentes sanctam devocionem et humilitatem, dant se ad iudicia et lites multas exercendas, nequaquam ipsi clero ewangelico ex primaria Cristi Ihesu ordinacione competentes. Secundo illi non modice scindunt et deformant sancte ecclesie unitatem, qui renuunt suos gradus primarios et primordenos, renuuntque ipsos alciora petendo, eoquod sunt homines seipsos amantes; verbi gracia cum clericis^{M)} superiores in ecclesia gloriosis titulis titullati sue humilitatis et prime vocacionis existentes inmemores, inceperunt tolli in altum et apparere gloriosi in clero dominantes suamque auctoritatem et potestatem inceperunt dilatare,³⁵ magnificare et tremendam facere et potestatem et auctoritatem suorum consacerdotum, licet inferiorum, contrahere et curtare, sueque dominacioni et potestati ascribere intantum, quod eciam id, quod ex primaria donacione spiritus Ihesu est et fuit commune omnibus sacerdotibus, sibiipsis addiderunt et appropriaverunt, ut per hoc magis redderentur in populis venerandi, insignes et in gloria singulares, propria sua gloria non contenti, et ut populorum frequencia continue eosdem visitaret, ipsos inquireret et coram eis tremeret et miraretur ipsorum magestatem.*

Ex quo sequitur correlarie, quod reservacio collacionum,^{N)} beneficiorum per ecclesiam, officiorum, personatum, prebendarum et dignitatum, exempcionum multarum personarum, universitatum, conventuum et alias multorum populorum sedi

161v apostolice in defectum et diminucionem / potestatis et iuris prelatorum inferiorum ordinariorum multum confert ad scissionem et divisionem ecclesie sacrosancte. Secundo sequitur, quod reservaciones casuum, ut vulgo dicitur absolucionum, vel collacionum, auctoritatis et potestatis, cure animarum et predicacionum, et sic de similibus, que dominus apostolicus et sui episcopi in preiudicium suorum sacerdotum curatorum sibiipsis adpropriaverunt, et que ratione ordinis et primitive potestatis possunt licite ab inferioribus et comunibus sacerdotibus pro salute ipsorum exerceri, pro quibus tamen iam oportet adire sedes prelatorum et tremebunde coram ipsis pro talibus supplicare et difficulter impetrare non sine magnis impensis saltem scriptoribus pro litteris super impetrato confectis, hoc ipsum est mutue unitatis et caritatis in ecclesia Ihesu destructivum. Ex hiis enim videtur hodie evenire, quod episcopus^{O)} Romanus nimis dominatur in clero episcoporum, episcopi nimis sunt elati in clero curatorum curatique super plebes laicorum, sicque exinde episcopus Romanus fecit episcopos suos tributarios annuales, episcopi curatos sacerdotes, curati vero laicos sibi subiectos usque ad sacramentorum et sepulture vendicionem, sicque ex adverso videtur magna scissio excrevisse,

sic quod *laici, videntes se fore gravatos et non fraterne tractari a suis sacerdotibus curatis, murmurant contra eos in multis et renuunt ipsis prompte obedire. Similiter curati faciunt suis episcopis, gravati ab eisdem, et similiter episcopi faciunt apostolico, 385*
os suum adimplentes murmure et increpacione.

Tercio illi non modice scindunt et deformant ecclesie sanctam unitatem, qui^{P)} non continent seipsos in propriis suis locis, sed conmutant suas primordenas locaciones et suos gradus, vocationem suam primariam transcendentis: verbi gracia cum monachi et religiosi secundum principia ipsorum existentes in solitudinibus fundati, in vacacione et quiete et solum^{R)} oracioni et contemplacioni penitencieque fletibus mancipati secundum ordinem universitatis sancte, ipsi non vocati irrumpunt and civitates et intromittunt se de plebibus inportune et infeste, propriis ordinariis sacerdotibus contemptis, suspecti de vana gloria et de questu avaricie magis quam de instinctu caritatis, que diligit ordinem ecclesie primitive; et^{Q)} qui secundum ordinem yerarchiticum erant locati cum plebeis, subiecti patribus ordinariis, id est sacerdotibus curatis seu plebanis, facti sunt iam super eosdem in medio civitatum in omni gloria et honore ac splendore, in libertate et diviciis amplius habundantes, per hoc obedienciam plebeiorum exterminantes et suam privatam iurisdictionem et auctoritatem in eos exercentes contra omnem ordinacionem ecclesie sancte Dei, sue^{S)} prime vocationis in universitate ecclesie obliti, que erat in summa paupertate, humilitate, obediencia et subieccione. 400 405

162r / Ex quo sequitur correlarie, quod pro bono statu ecclesie et unione sacerdotum curatorum necesse est ac utile, ut religiosi permittant^{T)} cito pacianturque se putari et ordinari ad similitudinem iocunde unitatis ecclesie Cristi et agant penitenciam de eo, quod ad suam privatam utilitatem respicientes difformitatem multam et divisionem nocivam ad contubernium Cristi familie induxerunt, dileccionem comunem cristianorum extenuantes, et ne velint amplius gloriari in suis patribus, dicentes „nos sumus ex patre Benedicto, nos Bernhardi sumus“, ne illico ipsis a quolibet responderetur „si filli Benedicti aut Bernhardi estis, opera Benedicti aut Bernhardi facite, qui elegerunt esse mites et pauperes heremite, in tuguriis pauperum et in solitudinibus demorantes et suis manibus laboriose suum victum conquirentes, magis in silvis quam in foris et pocius in desertis quam in urbibus demorantes, summopere precaventes, ne in ullo essentiali unitati Cristi derogarent“. — Secundo sequitur, quod illi omnes universaliter conturbant^{U)} comunem universitatem cristianam preclaram, qui seipsos amantes segregant seipsos a comuni ordinacione ecclesie non quidem a fide, non a professione eius, non a sacramentis, non a religione cristiana, sed ad suas separatas universitates et suas seorsum fraternitatis adinvenciones, ritus, statuta, regulas et doctrinas fingentes sibi titulos et nomina dignitatum secundum gradus, qui sunt ex ambicione, non autem 410 415 420 425 430

a Cristo Ihesu et eius commissione neque ex induccione spiritu eius et participio, sed proprio errore et ambitione impellente, quorum multitudo componit illam bestiam,³⁶ de qua in Apokalipsi, plenam nominibus blasphemie, habentem capita VII et cornua X. Isti, inquam, omnes sunt, qui *conturbant*,^{v)} heu, non modice ecclesie sancte unitatem, non quidem manifeste, ut heretici alii, neque modo tirranico, quemadmodum solo nomine cristiani, sed modo subtilissimo, apparentissimo et coloratissimo, ita quod defacili a nullo possint videri vel reprehendi, modo, inquam, quem Sathan secundum altitudinem omnis sue astucie potuit a multis centenis annorum excogitare et fabricare et in ecclesiam sanctorum inducere per homines, eciam in divinis et per divina aut annexa divinis, qui³⁷ sua sunt querentes.

Ex^{x)} quibus et patet, que et per quos communis fraternitas cristianorum est infirmata et vilificata et universalis ordo primitivus est deordinatus et contemptus, et factus est quasi inutilis

162v *et insufficiens, / et universalis regula ewangelica atque precepta Dei et universalia facta sunt proinde posteriora et inveterata et quasi minus necessaria apud vulgus cristianum, et sacerdocium sanctum universale et principale atque primordenum et omnino necessarium universitati ecclesie factum est contemptum et quasi inutile et non necessarium reputatum apud populos plebeios, qui maxime respiciunt splendorem et multum apparenciis extrinsecis solum secundum³⁸ faciem hominum iudicantis, qui postquam novi³⁹ recentesque dii atque ficticii adveniunt, quos non coluerunt patres eorum, mox deos suos primarios derelinquunt et secuntur deos alienos, allecti et illecti eorum splendore et decore, obedientes suasionibus clamorose⁴⁰ et ficticie mulieris, que clamat et dicit „aque⁴¹ furtive dulciores sunt et panis absconditus suavior“.*

Tercio sequitur, quod omnes vocati magistri,^{y)} domini et patres adventicii, novi recentesque, undecumque venientes a latere in medium et in publicum ecclesie, dedignantem communi forma et appropriata subici et obedire curatis patribus ordinariis secundum domini Ihesu et eius apostolorum primariam ordinationem et sanctionem, isti sunt, qui in nomine suo venientes universitatem ecclesie conturbant, scindunt, debilitant et confundunt ac contempnunt dominationem ac paternitatem primam et magistratum templi primarium ac sanctum, verum et rectum, suis splendoribus et commendacione sui ad plebes auctoritate et potestate, non quidem primaria et ordinaria, sed comparata et empticia admisaque in medium ecclesie per^{z)} sompnolenciam et negligenciam pastorum super muros et portas ecclesie sancte locatorum. — Quarto sequitur, quod necesse et utile est pro ecclesie Cristi reformanda unione talem multitudinem variam inpernitentem extraordinariam pseudomagistrorum et dominorum supradictam diminui aut excidi aut poni ipsam in ordinem debitum atque yerarchiticum primitivumque ecclesie sacrosancte ad subieccionem veris, propriis et immediatis ordinariis, utpote

curatis sacerdotibus et episcopis secundum modum et ordinacionem ecclesie primitive. 480

Tercio noto, quod ponitur in titulo questionis „ecesse est clerum Cristi“ etc. Ubi „necesse“ volo capere mixtim: aliquando, prout tantum valet, sicut utile est et expediens valde, vel pro necessitate simpliciter. Deinde ponitur „necesse est clerum Cris- 485

163r ti“, ubi „clerus Cristi“ sicut / et ecclesia Cristi tripliciter accipi potest: unomodo clerus Cristi est clerus actualiter vivens conformiter vite et doctrine Cristi, secundomodo potencia tantum, et terciomodo largissime pro qualicumque clero, sive bono, sive malo, dummodo caractere sacerdotali sit insignitus et cultum 490 cristianum sub uno vero Deo profitetur. Deinde ponitur in titulo questionis „abrenunciare omnibus, que possidet in affectu et effectu“, ubi noto; quod triplex est abrenunciatio rerum temporalium: prima in affectu tantum, et est, cum quis habens usum diviciarum et dominium civile eorundem, magis diligit proximum et virtutes, paratus semper ipsas karitative pro necessitate 495 exponere proximorum; et secundum illum modum Zacheus,⁴² centurio,⁴³ et sic de aliis, bonis temporalibus abrenunciaverunt; et ad idem quivis domini temporales et communitas vulgi semper et ubique obligatur iuxta illud Domini preceptum „nisi⁴⁴ quis 500 renunciaverit omnibus, que possidet, non potest meus esse discipulus“ Luce 14. Secunda abrenunciatio temporalium magis perfecta est, cum quis renunciando dominari civiliter modicis tamen paucisque et pro necessitate et bono communi tempore et loco videtur seipsum occupare, non tamen sibiipsi appropriando; 505 secundum illum modum VII dyacones,⁴⁵ qui erant electi ab apostolis ad ministrandum mensis, non aliquid habentes in proprio, sed congregationi fidelium servicia exhibentes, moderate se circa temporalia occuparunt, ut habetur Actuum VI°; sic et Paulus⁴⁶ sanctis collectas fecit et propriis manibus operando Cristi fidelibus necessaria ministravit. Tercia abrenunciatio temporalium et perfectissima est, cum quis renunciat omnibus temporalibus civiliter dominari tam in affectu quam in effectu, solum vite contemplative est deditus et suam totalem sollicitudinem in Deum proiecit iuxta sententiam Cristi „nolite⁴⁷ solliciti esse in crastinum“, cum tamen secularis homo potest licite in crastinum et amplius modeste sollicitari; et ad idem est illud preceptum Cristi „vende⁴⁸ omnia, que habes, et da pauperibus, et sequere me“, et sic de aliis multis in Scriptura. — Et quia oppositorum eadem est disciplina, sicut abrenunciatio ponitur triplex, sic et 520 posesio rerum temporalium conformiter triplex dicitur, de qua precipue querit questio.

Ultimo ponitur in titulo questionis „et sequi Cristum in ewangelica paupertate“ ubi noto, quod sequi Cristum in ewangelica paupertate et abrenunciare omnibus in effectu et effectu idem 525 est. Pro maiori tamen declaracione noto parumper de ewangelica

163v paupertate, / quod ewangelica paupertas est paupertas a Cristo et eius apostolis tempore sue viacionis exposita ad regimen eccle-

sie militantis. Unde est votum viatoris expressum, quo propter
Cristum renunciendo omnibus temporalibus dominio in affectu 530
et effectu privari vult et carere ipsis tam in proprio quam in
communi omnique legali dominio adquisito seu potestate vendi-
candi et ab alio prohibendi coram iudice coactivo.

Ex quo sequitur correlarie, quod istam paupertatem Cristus
in summo tenuit. Patet, quia in unoquocumque genere est unum 535
primum, quod est metrum et mensura aliorum; Cristus autem
in Nova Lege fuit primus viatorum merencium, igitur etiam fuit
in perfectione prius, ergo hunc statum quoad temporalia ob-
servavit, et hoc ad perfectionem meriti asseruit pertinere iuxta
illud, quod supradictum est „vende⁴⁸ omnia, que habes, et da 540
pauperibus“. — Secundo sequitur, quod nemo summam pauper-
tatem ewangelicam observare potest ante perfectum rationis
usum ex eo, quia ipsa debet esse votum viatorum rationabile,
quo propter Cristum elegit deliberare, carere etc, ut supra. —
Tercio sequitur, quod non licet ewangelico viro habere aliquid 545
titulo alicuius iuris mundani et humani, puta vigore aliquarum
litterarum vel privilegiorum, que sapiunt dominium seculare
occasione peccati introductum, sed modus habendi necessaria
ewangelico viro est habere pure titulo elemosine et caritatis. —
Quarto sequitur, quod ewangelica necessarium possessio supra- 550
dicta nullum citat pro comodo temporalis, nullum excommunicat,
cum nullo in iudicio litigat, nullum cogit ad dandum, a nullo
aliquid exigit, sed solum fidelis ewangelisacio et sacramentorum
ministracio et laboriosus zelus ac sic fideliter laborantis indigen- 555
cia movet fideles plebesianos ad dandum necessaria ewangelico
viro sic debite se habenti. Aliquando tamen ewangelicus vir in
necessitate et indigencia positus potest postulare voce vel scripto
necessaria ab aliquo, de quo specialem habet confidentiam, sicut
dominus Ihesus sepe visitavit Martham⁴⁹ pro necessariis sumen- 560
dis. — Quinto sequitur, quod erectio capellanorum, altaristarum,
episcoporum, canonicorum, custodum, archidiaconum, religio-
num, universitatum et sic de singulis ordinibus et officiis in

164r ecclesia / Dei multiplicatorum, super tamen speciali questu tem-
porali fundatorum et ipsorum officio annexorum ac specialibus 565
litteris et privilegiis iure et adinvencione humana confirmato-
rum, talis erectio contraria est ewangelice paupertati in clero
Cristi, et per consequens a clero Cristi secundum posse extir-
panda et diminuenda. — Sexto sequitur, quod constitucio Decre-
taliu[m] de decimis in numero, pondere et mensura et ipsarum
per censuram ecclesiasticam exaccio est ewangelice paupertati, 570
secundum quam tenetur Cristi clerus vivere, contraria, et per
consequens in toto destruenda, quoniam neque Cristus neque sui
apostoli sic de decimis vivere voluerunt suisque posteris sic vi-
vere statuerunt, neque sic decimare Cristus docuit et fidelibus
mandavit. Sed nomine „decime“ in Veteri Lege usus est, in Nova 575
Lege gracie hoc nomine „elemosina“, ortans Cristi fideles ad lar-
gissime pauperibus elemosinandum. Sic autem elemosinare do-

cens neque numerum neque pondus neque mensuram statuere voluit, sed neque sic elemosinandum aliquem compellere voluit, sed cuiuslibet libero arbitrio relinquit. Que omnia nunc in ecclesia 580
Cristi sunt prostituta et nova⁵⁰ inventicia recenciacque in ecclesia
Cristi sunt fabricata, que non instituerunt nec docuerunt patres
eorum, scilicet Christus Ihesus et sui apostoli, patres ecclesie
eosancte. — Septimo sequitur, quod doctores sancti, loquentes
de decimis, non aliter sunt intelligendi, nisi quod populus cristia- 585
nus tenetur etiam sacerdotibus, fideliter laborantibus cum plebe
in verbo et doctrina, elemosinare, sicut hoc deducit Apostolus
1^a Corinthiorum 9 per totum, et sic nomine decime intelligunt
elemosinam. Nullibi tamen legi aut legere audivi aliquem ex
doctoribus ecclesie loqui de decima in numero, pondere et men- 590
sura, et de exactione ipsius licita ecclesiasticam per censuram.
Quicquid igitur isti doctores locuntur de decimis conformiter legi
Cristi et apostolorum, id est ab eis grate acceptandum, quodsi
in aliquibus contrarii sunt, sunt respuendi, quoniam solus Christus
Ihesus est via,⁵¹ veritas et vita, et suum ewangelium sacrosanctum. 595
Quodsi consuetudo ecclesie antiquata in oppositum allegetur, alle-
getur in oppositum tali vesano primo consuetudo ecclesie primitive

164v plus antiquata et in stabili fun/damento fundata, allegetur sibi 2°,
quod satis est nova illa consuetudo, quia solum ab annis centum
quadraginta quatuor est institutum decimas ecclesiis parochiali- 600
bus solvi, ut patet in Cronicis⁵² libro VII° capitulo XXIII°, ubi
dicitur, quod Gregorius Decimus in tercio papatus sui anno in
concilio Lugdunensi anno Domini M^oCC^oLXXII^o constituit deci-
mas ecclesiis parochialibus solvi, que per annua solvebantur ad
voluntatem solvencium. Allegetur sibi 3° illud dictum beati Gre- 605
gorii dist. 8^a „Si⁵³ consuetudinem fortassis opponas, advertendum
est, quod Dominus dicit Ego sum veritas, et non dixit Ego sum
consuetudo“, et similiter illud dictum beati Ambrosii 2° De vi-
dus sic dicentis: „Nova⁵⁴ omnia, que Christus non docuit, iure
dampnamus, quia fidelibus via Christus.“ — Et patet, quod arti- 610
culus ex XLV, scilicet „Decime⁵⁵ sunt pure elemosine“, quem
Magister Iohannes Hus sancte recordacionis rationibus et aucto-
ritatibus sanctorum Augustini, Crisostomi, Ieronimi, Ambrosii,
Bernhardi et aliorum stabilivit, est tenendus Cristi fidelibus nec
ab eo discedendum est nisi docto, quod oppositum eius validio- 615
ribus rationibus et Scriptura sacra fulciatur.

Augustinus, 5, 11 dist., capitulo Ecclesiarum, dicit: „Consuetu-
dinem⁵⁶ laudamus, que nichil contra catholicam fidem usurpare
dinoscitur.“ Hec ille. Item Ciprianus, et habetur dist. 8. in fine:
„Si⁵⁷ solus Christus audiendus est, non debemus attendere, quid 620
aliquis ante nos faciendum esse putaverit. Sed quid, qui ante
omnes est, prior Christus fecerit. Neque hominis consuetudinem
sequi oportet, sed Dei veritatem.“ Item Gregorius Anthiocheno
episcopo, et 1^a q. 1 Cum⁵³ Paulus dicat Fundamentum aliud
nemo potest ponere etc., consequenter probatur, quod ubi Christus 625
non est fundamentum, nullius boni operis est superedificium“.

Ysidorus 11 q. 3 „Is⁵⁹ qui preest, si preter voluntatem Dei vel preter quod in sacris Scripturis evidenter precipitur vel dicit aliud aut imperat, tamquam falsus testis Dei aut sacrilegus habeatur“. Bernhardus: „Si⁶⁰ est acerbus dolor, leniatur unguento devocionis. Consuetudo mala antiquitus originata est cum discrecione rescanda.“ Unde Leviticus 18: „Custodite⁶¹ mandata mea“ etc. preter quod in sacris Scripturis evidenter precipitur vel dicit aliud aut imperat, tamquam falsus testis Dei aut sacrilegus habeatur“. „Ne⁶⁴ fiant sicut patres eorum, generacio prava“ etc. 630 635

Istis notatis sit prima conclusio quoad quesitum ista: Necessesse est simpliciter absolute unitatem ecclesie reformari. Probatur sic: Cristus Ihesus, qui mentiri non potuit, dixit, quod ecclesia reformabitur, igitur necesse est eam reformari. Consequencia tenet et antecedens patet ex multis scripturis ewangelii et prophetarum, que exprimunt adhuc in fine seculorum ecclesiam Cristi Ihesu reformari *et Sodomam^{60a} redire in antiquam dignitatem Heliamque⁶⁵ venturum et omnia restaurare* et adhuc multiplicandos filios ecclesie^{65b} „in⁶⁶ senecta uberi et bene patientes esse ut anunctient, ^{cc}angelosque⁶⁷ mitti a Filio hominis, ut de regno eius colligant omnia scandala; inde est illud eciam ewangelii, quod^{66d} porte⁶⁸ inferorum non prevalebunt adversus ecclesiam Ihesu Cristi, inde est eciam illud, quod dicit Gregorius, quod navicula⁶⁹ Petri, id est ecclesia, turbari potest, concuti potest, sed submergi non potest, hoc eciam, quod prophetavit Daniel de profectu et crudelitate Anticristi contra sanctos Dei capitulo XI, dicens „et⁷⁰ auferetur iuge sacrificium“ et „inpii in testamentum simulabunt fraudulentem“, et infra prophetavit de ecclesie finali reformacione, dicens ^{ee}„populus⁷¹ autem sciens Deum obtinebit et faciet“ 640 645 650 655

165r *et post dicit, quod „postquam⁷² corruerint, elevabuntur / auxilio parvulo“, id est quod restaurabitur ecclesia Cristi ad multa, que corruerant.* 655

Sequitur correlarie ex isto, quod ante diem iudicii finalis ecclesia Cristi super ecclesiam malignantium secundum maiorem partem obtinebit regimen et principatum. — Secundo sequitur, quod semper appropinquante die finalis iudicii Anticristus fraudulentem⁷³ in testamentum Dei simulans magis ac magis denudabitur per spiritum Ihesu Cristi et cognoscetur magis ac magis ignominia eius prudencia electorum serpentina. 660

Conclusio 2^a: Accipiendo clerum Cristi secundo modo et primo, tunc necesse est clerum Cristi finaliter abrenunciare omnibus, que possidet in affectu et effectu et sequi Cristum in ewangelica paupertate. Probatur sic: quia omnis clerus Cristi sic captus tenetur esse pure de sorte Domini in statu perfeccionis ac vite Cristi conformari, ut patet ex diffinicionem cleri Cristi. Hoc autem non videtur vere esse sine vera abrenunciacione in affectu et effectu omnium que possidet et in observancia ewangelice paupertatis, igitur conclusio vera. 670

Ex quo sequitur correlarie primo, quia omnes dominantes in clero civiliter seu seculariter, existentes de salvandis, necesse est 675

ad minimum ante mortem renuncciare omnibus que possident, alias non sunt de salvandis. — Secundo: omnes sic superhabundanter contra regulam Cristi clerum dotantes et ditantes indiscrete egerunt et peccaverunt, et quia cum illa macula sine dubio futuram vitam immaculatam non intrabunt, sequitur necessario, si salvari debent, eos oportere purgari. 680

Conclusio 3^a: Ad reformandam unionem in ecclesia Cristi necesse est et valde expediens clerum Cristi abrenuncciare omnibus, que possidet in affectu et effectu et sequi Cristum in ewangelica paupertate. Probatur sic: ad reformandam unionem ecclesie Cristi necesse est clerum Cristi actualiter vivere vita Cristi et manere in suo honesto statu primario, compositum exercens sibi debitum officium ordinate, quia hoc est unitatem ecclesie reformare, ut dicit notabile primum huius articuli et secundum. Hoc autem facere est abrenuncciare omnibus, que possidet in affectu et effectu et sequi Cristum in ewangelica paupertate, igitur conclusio vera. 685 690

165v / Correlarium primum: Sicut necesse est ecclesiam Cristi reformari paulatim et successive secundum maiorem sui partem, ut dicit conclusio prima, sic necesse est clerum Cristi reduci paulatim et successive ad limites, modos et consuetudines ecclesie Cristi primitive, et maxime ad sequelam Cristi in ewangelica paupertate. Correlarium secundum: Necesse est a clero delinquente et a sequela Cristi Ihesu et apostolorum in ewangelica paupertate declinante possessiones temporales per quecumque Deus decreverit auferri, de victu et amictu ipsorum simplici providendo, si non penitencia ducti per seipsos recusaverint ipsis abnegare spiritu Ihesu instigante. 695 700

Et patet, quod articulus ille ex XLV, scilicet „Domini⁷⁴ temporales ad arbitrium suum possunt auferre bona temporalia ab ecclesiasticis habitualiter delinquentibus“ tamen est sustinendus, quem Magister Iohannes Hus sancte memorie rationibus validis et multis sanctorum auctoritatibus firmavit, nec est ab eo recedendum, nisi rationes validiores et auctoritates sanctorum in oppositum ostendantur. Et has rationes Magistri Iohannis Hus et sanctorum auctoritates volo habere pro defensione huius materie in posterum, si opus fuerit. In confirmationem huius sentencie est prophecia beati Iohannis Apokalipsis XVII° capitulo per totum, quam volo hic habere pro inserta, ubi loquitur de dampnatione meretricis magne. 705 710 715

Correlarium ultimum: questio, ut proponitur, est vera.

APPARATUS CRITICUS

1 *M* (*titulus*:) Anno domini 1416 in quodlibeto Magistri Simonis Tysnav etc. — *F* (*titulus*:) *M. Petri de Benessow* — 2 clerum: cl *Cristi V* — 4 Responsurus: Respon-
dendo *V*: Responsum *Mx* — ad hanc: ad istam *V* — brevem: unam br. *V* — 5 ques-
tionem... articulos: quaedam notabilia cum correaliis et tercio conclusiones, ex
quibus patebit responsio ad questionem — 6 domino Iesu crucifixo: domino *om. V*:
D. I. Cristo G — dictis meis: m. d. *M* — dicendisque: dicendis :*V* — 7 in posterum
om. V — 8 Domino prestante: Deo pr. *M, G* — 9 rigarunt :rigaverunt *G, V* — 10 *Cristi*
officiunt *Ihesum*:*Cristi Ihesu* officiant *G*; *V*: *Cr. Ih. efficiunt M* — 11 hiis... absit: quod
absit, hiis dictis meis *V* — 12 viro... et habere: ewangelico viro ex lege doctus fuero
de opposito emendare, retractare, revocare et habere *V* — 15 protestatione... hanc:
stante protestatione volo dividere *V* — 16 animadvertite: animadvertite *G* — animadverte-
rite, quod *om. V* — primus: pr. articulus *M* — 18 ecclesie unitatem: eccl. unionem sive
unitatem *M* — 19 eiusdem: eiusdem. Hec est summa totius questionis *G*: Hec est
summa totius positionis *M* — 22 sufficit ad propositionem: sufficit ad propositum
V — 24 Verbi: Verbum *V* — prout possibile est: pr. possibile *M* — 25 *Anastasi*: *Atha-*
nasi vel *Anastagii M* — 27 Verbi: Verbum *F, V* — 28 prout est possibile: pr. possibile
est *V* — 30 iniusticiam: iusticiam *G, M* — 33 *Cristi om. M* — 37 dummodo: diversimode
M — caractere: c., id est signo *M* — sunt insigniti: sint ins. *G* — 40 utar mixtim: volo
mixtim uti *V* — 47 michi bene: b. m. *M* — conplacui: conplacuit *V* — 52 doctores pec-
catores *F* — 53 ipsis: eis *G* — 55 correlarie: correlarium *M* — consilia *om. G* — 56 cogit-
ationes: cogitatus *V* — 61 acceptemus: acceptem *V, M* — scriptum est: est *om. M* — 63
pseudo exierunt: ex. pseudo *M* — 67 et cerimonis: et *om. M* — rebus ecclesie: eccl. *om.*
M — 69 et religionibus: de r. *G* — 70 supradicte: suprascripte *M* — 74 et supreme: et
om. V — 75 ista regula: ipsa r. *V* — suprema: ipsa *V* — 78 ut apparet: ut *om. M* —
hiis: ut hiis *M* — 80 sanxerunt: s. et instituerunt *M* — 82 compendiosior: compensiosa
M — at salvandum: ad salutem vel ad salvandum — 85 hic patuit: hoc p. *V* — 89 in
ipsis: in *om. M* — 91 quasi ipsum: ipsum *del. M* — 92 oportet: oportere *G, V, M* — 94
ecclesia in apostolis: in ap. eccl. *M* — 95 Per hoc: Pro h. *M* — 101 Tercio noto: Tercium
noto *G, V*: Tercium nota *M* — 103 grece vero: grece et vero *V* — katholica: kath. univer-
salis, simul *M* — 110 precepta Dei: pr. hec *V* — 111 gens magna: gens sancta m. *M* —
gens *om. G* — 112 appropinquantes sibi: sibi *om. G* — 113 apostolus: ap. dicit *V* — 115
angulari *om. M* — *Cristo Ihesu*: qui est *Cristus Ihesus V* — 116 inquit, estis: estis, in-
quit *V* — 121 cristiane religionis: rel. crist. *G, M, V* — 122 operiens: apperrens *M* — 126
in eis: cum eis *F, G*: eis *om. Mx* — 131 animam unam: an. vita *M* — 134 et usque: et
om. G — 136 O autem credencium: cr. autem *V* — 139 stantibus: in *F supra linea* no-
tatis — conclusio: prima c. *G, M*: prima c. quoad istum articulum *V* — 143 ecclesie unio
dependet: unio eccl. *Cristi d. V* — 147 venerunt: veniunt *M, V* — 148 aliunde: al., sequitur
M — sunt fures: f. s. *M* — 149 primum: pr., quod sequitur ad istam conclusionem, est
istud, quod *V* — 151 maior omnium: maior *om. M* — 154 dileccionis: electionis *GMV, in*
M supra linea dileccionis: el. vel dilectionis *F* — 155 Secundum: Secundum correlarium
M: Secundo sequitur, quod *V* — 157 populos diversos: d. p. *M* — 160 consumati: confir-
mati *G* — 161 Tercium, quod sequitur: T. correlarium, q. s. *M*: Tercio sequitur *V* — ex
isto: ex isto, quod *V* — cuicumque: cuique *G, M, V* — 163 pacto votoque aut:
pacto votoque vel *M* : pactoque voto aut *V* — 167 extrinsece: intrinsece *G* —
168 Quartum: Quarto sequitur, quod *V*: *om. M* — 169 religiones: religiosos *M* — 172
fratris: suo *G, M, V* — *Cristo Ihesu*: *Ih. Cristo M* — 174 qui estis *Cloes*
om. M — 175 vos. Hoc: vos. Obsecro autem vos, fratres, per nomen do-
mini nostri *Ihesu Cristi*, ut ipsum dicatis omnes et non sit in vobis scisma.
Sitis autem perfecti in eodem sensu secundum eandem scienciam. Hoc *M* —
dico *om. M* — 176 sum Cephe: sum *om. V* — 177 Divisus: Nunquid divisus *M* — 178
pro vobis *om. G* — 180 5^m: 5^c sequitur, quod *V*: *om. M* — 182 quovismodo: vel q. *M* —
185 et ergo: et *om. V* — 186 unitas *Cristi Ihesu*: *Cr. Ih. om. G, V* — 189 habitare
frates in unum :et alias Unam pecii etc. *M* — quis cupit :quod c. *M* — 190 supra-
dicta :officit supradicta *V* — officit: efficit nos *M*: *om. V* — 191 ita, quod: itaque *M* —
192 sibi faciant: f. s. *V* — 195 et per hoc: et per hec *V* — 198 iam et tantis: et t. iam *V* — 201
Secunda conclusio: C. s. *M*: S. c. est ista *V* — 205 ecclesie *om. G, M, V* — 207 Cor-
relarium primum: C. p., quod sequitur ex ista conclusione, quod: *om. M* — 208 cas-
sari: causari *M* — 210 Vobiscum sum: sum *om. M* — 211 Secundo sequitur: Secundum
correlarium, secundo sequitur *M* — 213 ipsa una: quoniam una ipsa *G* — 214 Tercio
sequitur: Tercium correlarium, tercio sequitur *M* — 219 per ipsorum: per ipsos *M* — 221

per recessum:processum *M* – 222 Cristum:Cristum eius *V* – 226 multiplicata:militante *M* – 230 fornicario:fornicatorio *M* – 233 dulcissimi Ihesu:domini Ihesu dulcissimi *M* – 234 fuerit corpus:fuerit eis, ubi fuerit corpus *M, V* – 238 Quarto sequitur:Correlarium 4^m, sequitur quarto *M* – 240 domino Ihesu:domino nostro Ihesu *M* – 242 discernantur: discernantur *G* – 243 in ea:in eam *M, V* – 247 colitur: colitur Deus *V* – 252 reformetur:formetur *G* – 255 abstuleruntque:abstulerunt *M* – 261 omni fulgore:omni *om. G* – 262 Anticristus:est Ant. *V* – 263 Iesu Cristi:eius *G* – Quinto sequitur:Correlarium quintum, sequitur quinto *M* – 265 Cristo Ihesu:Ihesu Cristo *M* – populus *om. G* – 267 graduatorum:graduum *V, in F corr.* – neque...invicem:nec ita contra se invicem *M* – 268 insurgent:insurgent *G* – cristiani *om. G, V* – 269 disceptant:disceptant *G* – unico suo:suo unico *V*:suo vicio *M* – 270 immediato:immediate *M* – 273 unicum:unitum *M* – inconcussus:et inc. *V* 274 Ihesus Cristus:Cr. Ih. *Mx* – 275 contententibus: concedentibus *M corr.* – 278 conscindendo:conscindendi *G* – 280 contendencium:concedencium *M* – 282 est veritati:et est ver. *M* – Cristi *om. V* – 283 destructivum:destruccionum *F* – 285 pro papatu:de pap. *G* – 287 dissensionis:dissencionis *M, V* – 290 Nono:Nono et ultimo *V* – sequitur:sequitur, quod *V* – 291 ut scilicet:scilicet ut *G* – supremum caput:caput supremum *M* – 294 rogare autem:r. ergo *G, M* – 295 pro unione:pro unitate *G* – 297 et anima:et *om. M* – 300 Et tantum...primo *om. G, V* – 301 noto:nota *G* – 304 regulatam:regulativam *V* – 305 actualium: eiusdem act. *V* – ymaginatur:ymaginantur *M* – 308 de medio ecclesie:ecclesie de medio *M* – 310 supra:super *G* – 311 montes:minores *M* – 312 ad loca: ad *om. V* – 318 noto:nota *G* – dicitur:Dei *G* – ecclesie *om. M* – 319 honesto:honeste *G* – 321 supergrediens:supergradiens *M* – potestatis:preteriens potestatis *G* – 323 quod suum est, reddens:r., quod s. est *G, M* – 326 inquirens:querens *M* – 328 unionem...eidem:et officit unioni ecclesie sacrosante *V* – 329 ecclesie sancte unionem:un. eccl. s. *M* – legitime:legitima *M* – 333 pape *om. G, V* – episcopi:ipsi *G* – 334 derelinquentes:delinquentes *V* – 335 varie:variis *M* – 336 et magnatorum *om. M* – 337 animarum: et an. *M* – clientum: clientibus *G:cl.* et magnatorum *M* – 334 ad iudicia: ad mendacia *G* – 340 ipsi claro:ipso cl. *V* – 342 unitatem:unionem *G* – renuuntque:veniuntque *G* – 344 sunt homines seipso:seipso s. hom. *V* – 346 inmemores:in minores *M* – 348 potestatem:passionem – 349 consacerdotum:sacerdotum *M* – 350 inferiorum:inferiorem *G* – 351 id, quod *om. G* – ex primaria donacione:de primaria devocione *G* – 353 sacerdotibus *om. G* – 354 insignes:et insignes *M, V* – 355 propria sua gloria:proprie sue glorie *V, in F* – a, *corr. in-e* – 356 visitaret:visitarent *G* – 364 sequitur:sequitur correlarium 2^m *M* – 366 et predicacionum:et *om. V* – 370 ipsorum:populorum *V* – 375 videtur hodie:hod. videtur *M* – 381 excrevisse:evenisse *V* – 382 videntes se fore:videntes se foris *M* – fore vid. se *G* – 383 in multis *om. Mx* – 385 et similiter:et *om. M* – 387 sanctam:sancte *M* – 393 fletibus:fetibus *G* – 394 non vocati:notati *M* – ad civitates: in civ. *G* – 399 locati:collocati *M* – patribus:potestatibus *G* – 405 ecclesie obli:obl. eccl. *M* – 406 humillitate *om. G* – 409 curatorum:cur. et religiosum *V* – necesse est ac utile:necesse et utile est *G, M, V* – 410 putari:put., id est precidi sicut palmas putatur (cf. *adnotationes marginales*) *M* – 415 in suis patribus:in suis potestatibus *G* – 416 ex patre:ex potestate *G* – nos Bernhardi:nos vero Bernh. *G, M, V* – illico:ill., id est statim *M* – 417 estis:essetis *M, om. G* – 421 in foris:in foro *M* – 423 unitati:unitati ecclesie *G, M, V* – 428 fraternitatis:fraternitates *M* – 430 qui sunt:que sunt *V* – 435 heu *om. V* – 436 non quidem:quidam *G* – 437 alii:aliquando *G, M* – solo:solum *M* – 439 possint:possunt *G* – 440 secundum altitudinem:alt. secundum *G* – sue astucie:asstucie sue *M* – 443 qui:que *G* – sua sunt:sunt sua *M* – 444 patet:patet tibi *M, V* – 445 universalis:universitatis *M* – 448 proinde:perinde *G* – et quasi:et *om. M* – 451 contemptum:in c. *M* – 452 necessarium reputatum:rep. nec. *M* – 455 novi recentesque dii:n. vel recentesque quod dii *G* – adveniunt:advenerunt *G* – 464 patribus:potestatibus *G* – ordinariis:et ord. *M* – 465 eius *om. M* – 466 venientes *om. M* – 467 scindunt:et sc. *V* – 470 ad plebes:ad plebem *G* – 471 primaria et:et primaria *M* – 472 somnolenciam:somnolenciam *G* – 476 pseudomagistrorum:pseudopatrum, magistrorum *V* – 477 poni:postponi *G* – 478 yerarchiticum:yerarchicum *V* – 479 propriis et: propriisque et *M* – 481 ecclesie primitive:prim. eccl. *M* – 482 noto:nota *G* – necesse est:est *om. M* – 483 necesse:necesse est *G* – 484 tantum:intantum *V* – et expediens valde, vel:et expediens est *G*: et experiens valde, vel *M*: aliquando vero *V* – pro necessitate simpliciter: pro simplici necessitate *G*:pro nec. simpliciter absoluta *V* – 485 ponitur: *om. G* – 486 clerus Cristi:Cristi *om. G* – 488 potencia:ponitur *G* – 490 cultum cristianum:cum hoc cristianam *M* – 491 profitetur:profitentur *V*: profiteantur *M* – 493 rerum *om. V* – 494 habens usum:habet usum *M*: usum habens *V* – 497

exponere *om.* G - 499 semper *om.* M - 500 ubique obligatur:obl. ubique G - iuxta:
 :secundum G - 501 meus esse:esse meus M - 503 dominari *om.* M - 504 paucisque
 et:et *om.* G - 507 in proprio: in *om.* V - 509 ut habetur:unde h. M, V - 517 illud
 preceptum:pr. illud M - 519-522 Et quia... querit questio *om.* G, V - 520 sicut:s. igitur
 M - sic et:sic *om.* M - 523 Ultimo:Demum V - et sequi:et *om.* M - 524 ubi no-
 to... paupertate *om.* M - 526 noto:adverto noto G - parumper:aliquid V - 527
 quod:quia G, M, V - 529 militantis:mil. scilicet dicta G: mil. de necessitate;secundo
 modo, quia evangelica paupertas V - 529 Unde:Unde quis M: *om.* V - 530 tempo-
 ralibus dominio *om.* G:dominio *om.* M - 534 Christus in summo tenuit:in summo
 t. Cr. M - 537 fuit primus:est pr. G, V - etiam:eclesia M - 538 prius:primus G -
 543 quia ipsa:quia ipse M - 544 ut supra *om.* V - 546 mundani et humani:hum. et
 mund. G, M, V - 548 occasione:occasionem M - introductum:introducunt M - 559
 Ihesus *om.* M - 564 ipsorum:ipsarum M - confirmatorum:confirmacio G - 567 ex-
 stirpanda et diminuenda:extirpandum et diminuendum M - 570 ecclesiasticam:
 :ewangelicam G - 571 Cristi clerus:cl. Cr. M - 572 quoniam:quam G - 574 docuit
 et fidelibus:fidelibus docuit et V - 575 in Nova Lege gratie:in lege autem gratie
 M: in lege gratie V - 580 Que omnia:qua omnia G - 582 nec docuerunt:neque doc. M, V -
 585 quod populus:quod etiam populus G - 586 sacerdotibus: a sac. M - 591 ecclesiasti-
 cam:ecclesiasticam G:et ecclesiasticam V - 593 id est ab eis:id *om.* G: idem ab eis
 M:illud est ab eis V - 594 sunt respuendi:resp. sunt M - 597 primo *om.* V - 598
 et in stabili:et *om.* V - allegetur:et all. V - 598-605 sibi 2°... sibi 3° *om.* V - 601 in
 Cronicis:in Cronica G, x:in Cronica Cesarensi M - 602 papatus:papatu M - 603 concilio:
 consilio M - decimas:ecclesiasticas dec. G - 604 ecclesiis parochialibus:parochiis
 G - 605 illud:consequenter illud V - 606 Si: dicentis Si V - fortassis:forte M - 607
 et non : et *om.* M - 609 iure:via G - 610 Cristus:est Cr. M, V - 610-635 Et patet... gene-
 racio prava etc. *om.* V - 612 et auctoritatibus:et *om.* G - 614 Bernhadi:Benedicti
 G - tenendus:tenendum M - 615 quod:qui M - 616 sacra:sanctorum G, M - 617-635
 Augustinus... generacio prava etc. *tantum in M legitur* - 636 notatis:sic stantibus
 V - quesitum:istum articulum V - 637 simpliciter absolute *om.* M - 639 eam:ipsam
 G, M, V - 641 in fine:in finem M - Cristi Ihesu:Cristi *om.* M - 642 redire:rediri M -
 646 omnia *om.* M - 647 inferum:inferri G - adversus ecclesiam:adv. eam, hoc est
 eccl. G - 648 est etiam:etiam est V:etiam *om.* M - quod dicit:quod etiam dicit M -
 649 turbari potest:pot. turbari M - 650 non potest:non *om.* F - hoc etiam:h. est. ec.
 G, V - 653 prophetavit:prophetant M:prophetat V - 655 corruerint:unt M - elevabun-
 tur:sublimabuntur V - 656 id est quod *om.* M - 657 que corruerant:qua corruerat
 G - 660 Secundo sequitur:Secundum correlarium, secundo seq. M - 661 finalis
 iudicii:iudicii finalis G, M:finali iudicii V - 666 necesse est:n. est simpliciter absolute
 V - 667 in evangelica paupertate:etc. V - 670 cleri Cristi:Cr. cleri G - 671 non vi-
 detur... vera:principaliter consistit in V - vere esse:verum v. esse M - in affectu
 et effectu *om.* V - 672 in observancia:in *om.* G - 674 primo *om.* G, V - 675 de sal-
 vandis:quod omnes sacerdotes Cristi a primo dotato asque ad ultimum civiliter do-
 minantem penitencia satisfactoria non interveniente sunt in periculo eterne dampna-
 tionis G, V - 676 possident:possidet M - 677 Secundo:Sec. sequitur correlarie M: Sec.
 seq. G, V - omnes:quod omnes V - sic superhabundanter:sic clerum, sicut dictum
 est, superh. G, V - 678 clerum:supradictam G, V - et ditantes *om.* G, V - 678-681
 indiscrete... purgari *om.* V:a primo dotante usque ad ultimum penitencia satisfactoria
 non interveniente sunt in eodem periculo damnacionis supradicto. Ex quo sequitur
 correlarie, quod omnes dominantes in clero civiliter sive seculariter existentes de
 salvandis necesse est ad minimum ante mortem renunciare omnibus que possident,
 alias non sunt de salvandis. Secundo omnes sic superhabundater contra regulam
 Cristi clerum dotantes indiscrete egerunt et peccaverunt, et quia cum illa macula
 sine dubio futuram vitam immaculatam non intrabunt, sequitur necessario, si salvari
 debent, eos purgari G - 682 3^a *om.* G - 683 et valde expediens:simpliciter absolute
 V - 685 ad reformandam... actualiter *om.* G - 693 Correlarium primum, sicut:Ex
 quo sequitur correlarie, quod sicut de necessitate simpliciter absoluta V - 695 ne-
 cesse est:n. est simpliciter absolute V - 698 Correlarium secundum, necesse est:Secundo
 sequitur, quod necesse est simpliciter absolute V - 700 per quicumque Deus decre-
 verit auferri: a quocumque extrahere V: *om.* G - 701 de victu:et a victu G - 702 per
 seipos:pro seipos M 704-714 Et patet... meretricis magne *om.* V - 706 tamen *om.*
 G - 709 rationes validiores:rationibus validis G - 714 hic habere:habere hic M, V -
 716 ut proponitur:sicut p. V - vera:vera de dampnacione meretricis magne etc. M.

ADNOTATIONES MARGINALES

- 1 **G** *margo inferior (m. inf.) (Numeris lineae textus designatae sunt)* Questio
 M. Symonis Tyssnow anno 1416 in quodlibetho
- 23 **F** *margo dexter (m. d.)* Ecclesia Cristi 1
G *m. d.* Ecclesia Cristi capitur tripliciter
- 41 **F** *margo sinister (m. s.)* Secundum notabile
- 43 **F** *m. s.* Unica regula cristianorum
- 85 **F** *m. d.* Consilium doctorum
- 112 **G** *m. d.* Paulus
- 115 **G** *m. d.* Petrus
- 121 **G** *m. d.* Iohannes
- 127 **F** *m. s.* Quartum notabile
- 129 **F** *m. s.* Unio intrinseca
G *m. d.* Unio ecclesie Cristi capitur dupliciter
- 131 **F** *m. s.* Unio extrinseca
- 191 **G** *m. s.* Exemplum
- 303 **F** *m. s.* Reformare unionem ecclesie
- 329 **G** *m. d.* Turbatores ecclesie unitatis
- 410 **F** *m. d.* i. e. precidi, sicut palmes putatur
- 493 **F** *m. d.* Abrenunciatio triplex
- 511 **F** *m. d.* 3^a perfectissima
- 527 **G** *m. d.* Ewangelica paupertas
- 566 **G** *m. d.* Decime
- 605 **G** *m. s.* Gregorius
- 608 **G** *m. s.* Ambrosius

LOCI

(Numeris indices textui inserti designantur)

- ¹ Matth. 13, 44.
² Eccles. 9, 1.
³ Matth. 13, 47–48.
⁴ Eph. 1, 22–23.
⁵ Matth. 17, 5.
⁶ Gen. 1, 26.
⁷ 1. Joh. 4, 1.
⁸ Joh. 16, 13.
⁹ Deut. 4, 6–7.
¹⁰ Eph. 2, 19–20.
¹¹ 1. Petr. 2, 9–10.
¹² Apoc. 21, 2–3.
¹³ Act. 4, 32.
¹⁴ Luc. 11, 23.
¹⁵ Ioh. 10, 8.
¹⁶ Ioh. 17, 22.
¹⁷ 1. Cor. 1, 11. 10–13.
¹⁸ Ps. 132, 1.
¹⁹ Matth. 28, 20.
²⁰ Prov. 19, 13–14.
²¹ Cf. Matth. 24, 28.
²² 2. Thess. 2, 4.
²³ 2. Thess. 2, 9.
²⁴ Cf. Mc. 13, 20.
²⁵ Cf. Mc. 13, 27.
²⁶ Cf. Ioh. 10, 16.
²⁷ Dan. 11, 32. 31.
²⁸ Cf. Apoc. 17, 2.
²⁹ Cf. 2. Tim. 2, 8.
³⁰ Act. 4, 32.
³¹ Jer. 9, 22.
³² Philipp. 2, 21.
³³ Philipp. 3, 8.
³⁴ Rom. 13, 7.
³⁵ Cf. Matth. 23, 5.
³⁶ Apoc. 17, 3.
³⁷ Philipp. 2, 21.
³⁸ Cf. Ioh. 7, 27.
³⁹ Deut. 32, 17.
⁴⁰ Cf. Prov. 9, 13.
⁴¹ Prov. 9, 17.
⁴² Luc. 19, 2 seq.
⁴³ Matth. 8, 5 seq.;
 Luc. 7, 2 seq.
⁴⁴ Luc. 14, 33.
⁴⁵ Act. 6, 2–6.
⁴⁶ Cf. 1. Cor. 16, 1.
⁴⁷ Matth. 6, 34.
⁴⁸ Matth. 19, 21.
⁴⁹ Luc. 10, 38 seq.;
 Ioh. 11 passim.
⁵⁰ Deut. 32, 17.
⁵¹ Ioh. 14, 6.
⁵² Non inveni
 D. 8 c. 5
 (Friedberg I. col. 14).
⁵⁴ De virginitate, Migne,
 Patrologia Latina, T. 16,
 p. 286.
⁵⁵ Cf. M. Iohannis Hus Po-
 lemica, Defensio articu-
 lorum Wyclif, ed. Eršil,
 p.
⁵⁶ D. 11 c. 6
 (Friedberg I. col. 25).
⁵⁷ D. 8 c. 9
 (Friedberg I. col. 15–16).
⁵⁸ C. 1 q. 1 c. 26
 (Friedberg I. col. 369).
⁵⁹ C. 11 q. 3 c. 101 § 2
 (Friedberg I. col. 672).
⁶⁰ Non inveni.
⁶¹ Lev. 18, 30.
⁶² Ezech. 20, 18.
⁶³ Eph. 4, 22.
⁶⁴ Ps. 77, 8.
⁶⁵ Mal. 4, 4.
⁶⁶ Ps. 91, 15–16.
⁶⁷ Matth. 13, 41.
⁶⁸ Matth. 16, 18.
⁵⁹ Cf. Gregorii Magni Mo-
 ralia, MPL T. 176, p. 28
 (Janov, Regulae I, p. 79).
⁷⁰ Dan. 11, 31–32.
⁷¹ Dan. 11, 32.
⁷² Dan. 11, 34.
⁷³ Dan. 11, 32.
⁷⁴ Cf. adn. 55.

LOCI DE REGULIS VETERIS ET NOVI TESTAMENTI

(M. Matthiae de Janov), *plerique l. III., tr. 4. De unitate et universitate ecclesie, ab auctore sumpti* (ed. Vl. Kybal, *Regularum Veteris et Novi Testamenti vol. II.*).

- a) Kybal II, p. 268.
 b) Ibidem p. 57.
 c) P. 56–57.
 d) P. 144.
 e) P. 145.
 f) P. 259.
 g) P. 140.
 h) P. 62–63.
 i) P. 141.
 k) P. 64.
 l) Cf. p. 144, 173, 177.
 m) Cf. p. 155.
 n) P. 141–142.
 o) P. 142.
 p) P. 143.
 r) P. 146.
 q) P. 156.
 s) P. 157.
 t) Cf. p. 166.
 u) P. 157.
 v) P. 166.
 x) P. 161.
 y) P. 157.
 z) P. 166.
 A) P. 157.
 B) P. 161–162.
 C) P. 157.
 D) P. 162–163.
 E) P. 163.
 F) P. 190.
 G) P. 218.
 H) P. 218–219.
 I) P. 219.
 K) P. 222.
 L) P. 282–283.
 M) P. 240.
 N) P. 241.
 O) P. 247.
 P) P. 281.
 R) P. 283.
 Q) P. 281–282.
 S) P. 282.
 T) P. 183–184.
 U) P. 280.
 V) P. 280.
 X) P. 280–281.
 Y) P. 298–299.
 Z) P. 172.
 aa) P. 169, cf. Kybal I, p. 78
 bb) P. 218, cf. Kybal I, p. 71
 cc) P. 169, cf. Kybal I, p. 78
 dd) Kybal I, p. 79.
 ee) Kybal I, p. 78.